

01

К17

Хмельницька обласна бібліотека
імені М. ОСТРОВСЬКОГО

КАЛЕНДАР

знаменних і пам'ятних дат
Хмельницької області
на 1978

м. Хмельницький

01
K17

ХМЕЛЬНИЦЬКА ДЕРЖАВНА ОБЛАСНА
БІБЛІОТЕКА ІМ.М.ОСТРОВСЬКОГО

КАЛЕНДАР
ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

на 1978 р І к

Хмельницька ОУНБ

1160681

м.Хмельницький, 1977

ПЕРЕДМОВА

"Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини" видається з 1966 року з метою допомоги бібліотечним працівникам, вчителям, агітаторам і краєзнавцям у доборі та пропаганді літератури, у відзначенні пам'ятних та знаменних подій у громадсько-політичному житті нашої області. У ньому подаються довідки до найважливіших подій та ювілейних дат з списками рекомендованої літератури. Матеріали розташовані в хронологічній послідовності.

Користуючись матеріалами розміщеними в "Календарі..." бібліотечні працівники можуть організувати до окремих дат книжкові виставки, тематичні та літературні вечори, бібліографічні, усні журнали та інші заходи.

В бібліотеках рекомендується мати постійну виставку "Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини".

Радимо доповнювати подані в "Календарі..." списки новою літературою, із щорічних покажчиків, персональній уродженців краю, із краєзнавчих картотек.

Склав довідки до "Календаря знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 1978 рік" голова обласного краєзнавчого товариства С.К.Гуменюк.

Бібліографію:

Логвиненко Т.В.

Нижник Т.Г.

Шпилько Р.Ф.

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

ХМЕЛЬНИЦЬКИНІ В 1978 РОЦІ

- 1978 р. 400 років з дня народження Смотрицького Максима /Меле-
січень тія/ Герасимовича, українського письменника /с.Смот-
рич Дунаєвського району/.
- 1918 р. В Кам'янці-Подільському створено загін Червоної
січень Гвардії. Його очолив робітник Франко М.Н.
- 1958 р. Відбулася X Хмельницька обласна партійна конференція.
січень
- 1918 р. 60 років з дня виходу першого номера обласної газети
10 лютого "Радянське Поділля".
- 1948 р. Сорока передовикам сільського господарства області
16 лютого присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.
- 1958 р. 20 років з дня народження Хмельницької області
26 лютого орденом Леніна.
- 1958 р. За високі успіхи у розвитку сільського господарства
26 лютого голова колгоспу ім.Леніна с.Летави Чемеровецького райо-
ну Бойко Давид Васильович вдруге був народжений орденом
Леніна і золотою медаллю "Серп і молот".
- 1948 р. Відбулася ІУ Кам'янець-Подільська обласна партійна
лютий конференція.
- 1888 р. В с.Смотричі Дунаєвського району народився Білоокий
5 березня Кирило Петрович - народний майстер художнього розпису,
гончар.
- 1918 р. В Старокостянтинові розгорнув роботу підпільний пові-
березень товий більшовицький комітет, який для боротьби з
австро-німецькими окупантами і гетьманцями організу-
вав два партизанських загони, які очолювали Гаврилюк М.П.
і Процюс В.О.

- 1928 р. Відбулися 6-ті комсомольські конференції Кам'янець-берегень квітень Подільської, Проскурівської і Шепетівської округ.
- 1918 р. Відбувся страйк робітників станції і депо Гречани 6 травня скерований проти австро-німецьких окупантів та гетьманців.
- 1938 р. 40 років з часу першої партійної конференції 28-31 травень Хмельниччини.
- 1768 р. 210 років з часу початку одного з найбільших народних повстань на Україні добу феодалізму-Коліївщини, яке охопило всю Правобережну Україну в тому числі і Поділля.
- 1918 р. В с.Сорокодуби Красилівського району народився 8 червня Булаєнко Володимир Дмитрович, український радянський поет.
- 1928 р. В Кам'янці-Подільському народився Хомич Юрій Іванович, 12 червня архітектор і художник.
- 1918 р. В м.Кам'янці-Подільському народився Грушберт Семан 15 червня Борисович, художник-графік.
- 1898 р. 80 років з дня народження Михайлова Федора Михайловича, 30 червня Героя Радянського Союзу, керівника Славутської міхрайонної підпільної комуністичної організації під час Великої Вітчизняної війни.
- 1898 р. В Кам'янці-Подільському народився Куриковський Г.В., 9 липня музикознавець.
- 1918 р. Відбувся збройний виступ селян с.Доброгоща Хмельницького району проти австро-німецьких окупантів і гетьманців. 16 липня
- 1918 р. Робітники Подільської залізниці приєдналися до Всеукраїнського страйку залізничників і висунули вимогу про виведення з України австро-німецьких окупантів і відновлення Радянської влади. 18 липня

- 1918 р. 60 років в часу Австро-німецького збройного повстання проти
23 липня австро-німецьких окупантів і гетьманців.
- 1918 р. В м.Полонному народилася Рипська Неоніла Павлівна,
5 серпня мистецтвознавець.
- 1888 р. 90 років в дня народження Затонського Володимира
8 серпня Петровича, радянського, партійного і державного діяча,
академіка АН УРСР.
/с.Лисець Дунаєвецького району/.
- 1838 р. В м.Івяславі народився Дубоцький Мар"ян, польський
26 серпня Історик.
- 1648 р. 330 років Пилявської битви.
8-13 вересня
- 1918 р. В Хмеринці відбулася перша Подільська губернська
12 вересня конференція КП/б/У.
- 1918 р. В Проскуріві відбувся об"єднаний пленум Проскурівської
19 вересня та Гречанської підпільних більшовицьких організацій,
який прийняв рішення про підготовку до збройного повстан-
ня проти австро-німецьких окупантів та гетьманців.
- 1928 р. В с.Курники Волочеського району народився Серветник
6 жовтня Станіслав Мар"янович, заслужений художник УРСР.
- 1918 р. В с.Божиківцях Дереминського району народився Примак
8 листопада Дмитро Михайлович, український радянський письменник.
- 1918 р. 60 років в часу масового повстання трудящих Летишівсь-
10 листо-кого повіту проти австро-німецьких окупантів і геть-
пада манців.
- 1928 р. В с.Привороття Кам"янець-Подільського району народився
21 грудня Білкун Микола Васильович, український радянський письменник.
- 1918 р. Після репресій австро-німецьких окупантів і гетьманців
грудень відновила свою діяльність Кам"янець-Подільська підпіль-
на більшовицька організація.

- 1928 р.
грудень   Відбулися 8-мі партконференції Кам"янець-Подільської
І Шепетівської округ та XI партконференція Проску-
рівської округи.
- 1838-
1917 рр.   В Кам"янець-Подільському виходила газета "Подольские
губернские ведомости" /з 1838-1917 рр. щотижнево,
з 1885 р. - два рази на тиждень, з 1898 р. - щоденно,
з 1900 р. - два рази на тиждень/.
- 1858 р.   В Кам"яні-Подільському народився український Історик
Молчановський.
- 1898 р.   В с.Лідихівка Теофіпольського району народився Мартинук
Арсен Григорович, доктор медичних наук.
- 1898 р.   В с.Адамівка Віньковецького району народилася Пиріжок
Олександра Яківна, майстриня художньої кераміки, за-
служений майстер народної творчості УРСР.
- 1908 р.   В Сатанові Городецького району народився доктор ме-
дичних наук, професор Франкфурт Мойсей Ізраїльович.
- 1918 р.   В с.Соколівка Ярмолинського району народився Богач
Петро Григорович, доктор біологічних наук, професор.
- 1918 р.   В м.Хмельницькому народився Дейчен Михайло Федорович,
член-кореспондент АН УРСР, фізик.

В С І Ч Н Я

400 РОКІВ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
СМОТРИЦЬКОГО МЕЛЕТІЯ ГЕРАСИМОВИЧА

/ 1578 - 27.XII.1633 /

Смотрицький Мелетій /до прийняття чернецтва - Максим/ - український письменник - полеміст, філолог, церковний і освітнянський діяч. Народився в с.Смотричі Дунаєвецького району в сім'ї українського письменника і педагога Г.Д.Смотрицького. Освіту здобув в Острозькій школі й Віленській єзуїтській колегії. У 1605 році слухав лекції у Вроцлавському, Лейпцігському, Нюрнберзькому і Віттенберзькому університетах. У 1608 році повернувся з-за кордону. Викладав у Віленській братській школі, брав участь у боротьбі Віленського братства проти католицизму й унії. В 1617 р. постригся в ченці. З 1620 року архієпископ полоцький, єпископ вітебський і мстиславський. В 1623-1626 роках подорожував по Греції й Палестині. Відстоював православ'я і вів гостру полеміку проти Брестської церковної унії 1596 року і наступу католицизму. Смотрицький видав кілька полемічних трактатів і твір "Тренос, або плач" /1610 р./, в якому уболіває не лише за долю православної церкви, а й усієї батьківщини, рідного народу. Мелетій Смотрицький - автор "Трамматіки славенския..." /вперше надрукована в 1619 році/. Вона була основним навчальним посібником на протязі півтораєста років у російських, українських, білоруських і деякий час у сербських та болгарських школах.

Унію і Ватікан Смотрицький критикував з шляхетських позицій. У 1627 році сам прийняв унію.

Літературна і науково-освітня діяльність Смотрицького залишила помітний слід в історії української літератури.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

Історія міст і сіл Української РСР. В 26 т. Хмельницька область. К., Голов. ред. укр. радянської енциклопедії УРСР. 1971. 706 с. Про М.Смотрицького. с. 262.

СЕМЕНОВ С. Книга земляків. /Про "Траматіку Мелетія Смотрицького/. - "Рад.Поділля", 1972, 18 черв.

СКОРСЬКИЙ М., СВАРИЧЕВСЬКИЙ. Від Дністра до Горині /Літературно-биотоцька карта Поділля/. - "Жовтень", 1972, № 8. Про Мелетія Смотрицького. с. 110.

ТОНДІЙ Д. Виначний земляк /Мелетій Герасимович Смотрицький/. - "Рад.Поділля", 1977, 28 груд.

Смотрицький Мелетій Герасимович. - УРЕ. Т.13. Т.8. 1963, с. 277.

Смотрицький Мелетій Герасимович. - Радянська енциклопедія Історії України Т.4. 1972, с. 128.

І О Л Ю Т О Г О

60 РОКІВ З ДНЯ ВИХОДУ В СВІТ ПЕРШОГО НОМЕРА
ОБЛАСНОЇ ГАЗЕТИ "РАДЯНСЬКЕ ПОДІЛЛЯ"

/ ІО.П.1918 - ІО.П.1978 /.

60 років з дня виходу першого номера обласної газети "Радянське Поділля". "Радянське Поділля" - орган Хмельницького обкому КП України та обласної Ради депутатів трудящих. Виходить у Хмельницькому п'ять разів на тиждень. Перший номер газети вийшов 10 лютого 1918 року під назвою "Известия Камянец-Подольского Совета рабочих и солдатских депутатов". Потім газета виходила під назвами "Більшовик" /1919-1920 рр./, "Вісті", "Червона правда", /1921-1922 рр./, "Червоний шлях" /1922-1923 рр./, "Червоний кордон" /1924-1941 рр./. З 1 травня 1924 року "Червоний кордон" був органом окружного комітету партії, окружвиконкому та окружного бюро профспілок Кам'янець-Подільської округи. А з вересня 1925 року - органом Проскурівської, з жовтня 1927 року Могилівської округ/. З вересня 1930 року "Червоний кордон" стає районною газетою, а з липня 1935 року - знову окружною газетою. З жовтня 1937 року перетворюється на обласну газету Кам'янець-Подільської області. Під час Великої Вітчизняної війни виходила під назвою "Зоря Поділля", як орган підпільного обкому партії. Під теперішньою назвою видається з 14 березня 1944 року. У 1968 році газету нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

Про нагородження Хмельницької обласної газети "Радянське Поділля" орденом Трудового Червоного Прапора. Указ Президії Верховної Ради СРСР 7 берез. 1968 р. - "Рад.Поділля", 1968, 8 берез.

Про нагородження Хмельницької обласної газети "Радянське Поділля" Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР. Указ Президії Верховної Ради УРСР 26 берез. 1966 р. - "Рад.Поділля", 1966, 27 берез.

Редакції обласної газети "Радянське Поділля". Привітання обл. комітету КП України та виконкому обл. Ради депутатів трудящих. - "Рад.Поділля", 1966, 27 берез.

Вручення ордена /Трудового Червоного Прапора обласній газеті "Радянське Поділля"/. - "Рад.Поділля", 1968, 7 трав.

ДАЙЧИАН С. Добрий геній "Червоної Правди". /З Історії преси Поділля"/. - "Рад.Поділля", 1971, 5 верес.

Десятитисячний. /Урочисті збори, присвячені виходу в світ 10-тисячного номера газети "Рад.Поділля"/. - "Рад.Поділля", 1966, 29 берез.

Наша газета /"Рад.Поділля"/. - "Рад.Поділля", 1972, 1 берез.

Оволодів майстерністю - навчи інших! /Зустріч в редакції "Рад. Поділля" майстрів "Золоті руки"/. - "Рад.Поділля", 1972, 22 лют.

ПОЧИНОК М. Наша обласна /газета "Рад.Поділля"/. - "Рад.Поділля", 1966, 27 берез.

П'ятирічка Поділля. Пресконференція в редакції "Рад.Поділля". - "Рад.Поділля", 1971, 6 черв.

ЧАЛИЙ А. Слово в строг. - "Рад.Поділля", 1974, 5 трав. Про роботу обласних газет, в т.ч. газети "Радянське Поділля".

ФІЛІПЧУК П. На честь дня преси. - "Рад.Поділля", 1975, 7 трав. Легкоатлетична естафета на приз газети "Радянське Поділля", 1975, 7 трав.

х

х

х

"Радянське Поділля". - В кн.: Енциклопедія Історії України. Т.3., 1971, с. 519.

26 Л Ю Т О Г О

20 РОКІВ З ДНЯ НАГОРОДЖЕННЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ
ОБЛАСТІ ОРДЕНОМ ЛЕНІНА

/ 26.П.1958 - 26.П.1978 /.

Трудящі Хмельниччини з величезним трудовим і політичним піднесенням розгорнули боротьбу за виконання рішень XX з'їзду КПРС, завдань шостого п'ятирічного плану. При цьому особлива увага приділялася рухові за технічний прогрес, за підвищення продуктивності праці і збільшення виробництва промислової продукції. В результаті цього уже в 1956 році виробництво промислової продукції в області зросло проти 1955 року на 13 процентів, а в порівнянні з 1940 роком - майже в два рази. У 1956 році вперше в області було налагоджене виробництво молочних консервів. На цей час провідною галуззю промисловості була харчова. На її долю припадало більше 63 процентів продукції, що вироблялося в області, причому третину її давали цукрові заводи, яких на той час налічувалося 14.

Значну питому вагу займала легка промисловість. Порівняно з іншими галузями промисловості найбільшого розвитку набрало машинобудування та обробка металу. Набагато зросло виробництво будівельних матеріалів, меблів, скла, фарфоро-фаянсових виробів, паперу тощо. План виробництва промислової продукції області за 1957 рік був виконаний достроково до 14 грудня. План по виробництву промислової продукції у 1958 році становив 256 процентів порівняно з довоєнним роком. Цього було досягнуто, як за рахунок технічного прогресу, підвищення продуктивності праці так і за рахунок реконструкції старих і вводу в дію нових промислових підприємств. У 1957 році в Красилові на базі ремонтно-механічних майстерень створено машинобудівний завод, у 1958 році дав першу продукцію Хмельницький завод трансформаторних підстанцій, Кам'янець-Подільський завод "Автоматизація" та інші.

Вначних успіхів добилися трудівники сільського господарства. У 1958 році врожайність зернових культур у колгоспах області зросла на 4,5 центнера з гектара порівняно з 1950 роком. Цукрових буряків було одержано по 238 центнерів з гектара проти 192 центнерів у 1950 році.

Створення міцної кормової бази дозволило підвищити продуктивність худоби. Якщо в 1953 році в колгоспах області на 100 гектарів сільськогосподарських угідь було вироблено по 19,9 центнерів м'яса, то в 1958 році - 31,8 центнера. Виробництво молока за цей час збільшилося від 56,5 центнера до 187,6 центнера.

За досягнуті успіхи Указом Президії Верховної Ради СРСР Хмельницька область 26 лютого 1958 року була нагороджена орденом Леніна. Ордена і медалі одержали 1669 колгоспників, механізаторів, спеціалістів сільського господарства, партійних, радянських, профспілкових і комсомольських працівників, які найбільше відзначилися у боротьбі за піднесення сільського господарства.

Всім передовиків сільського господарства поповнили сім'ю Героїв Соціалістичної Праці області. Голові колгоспу ім. Леніна села Лєрага Чемеровецького району Д.В.Бойко вдруге було присвоєно високе звання Героя. Під його керівництвом в ювілейному 1957 році лєтавчани добилися високих господарських показників. На площі 1119 гектарів зібрано з гектара по 26,6 центнера зернових культур, на площі 315 гектарів накопано з гектара по 414 центнерів цукрових буряків. Лєтавчани одержали по 103,4 центнера м'яса і по 413 центнерів молока на 100 гектарів сільськогосподарських угідь.

Серед нагороджених Героїв Соціалістичної Праці, ім'я голови колгоспу "Україна" села Лісоводи, Городоцького району Г.І.Ткачуна. У 1957 році колгосп, який він очолює, одержав з кожного гектара по 33 центнера зернових культур на площі 1208 гектарів, в тому числі озимої пшениці по 40,1 центнера на площі 478 гектарів. Добре працювали лісоводські колгоспники на вирощенні провідної технічної культури. Цукрових буряків вони зібрали по 452 центнери з гектара на площі 345 гектарів. Колгосп виробив на 100 гекта-

рів землі по 123 центнери м'яса і по 409 центнерів молока. Грошовий дохід колгоспу становить дев'ять з лишком мільйонів карбованців. На кожний трудовень колгоспники одержали по 18 карбованців та по 3,8 кілограма хліба. Колгосп "Україна" представляв колективні господарства нашої країни на виставці в Нью-Йорку, а в наступному році на сільськогосподарській виставці в Делі.

Партія і уряд високо оцінили трудову доблесть голів колгоспів Ім.Сталіна Волочиського району А.Є. Андрієвського, "Комунар" Хмельницького району - О.Л.Гупалюка, Ім.40 річчя Жовтня Смотрицького району - М.В.Підгороденького, бригадира колгоспу "Україна" - Г.І.Жишинського, ланкових колгоспу "Україна" Городоцького району М.П.Козак, колгоспу Ім.Кірова Старосинявського району Е.П.Дідук, доярки колгоспу Ім.Калініна Кам'янець-Подільського району М.А.Латок, яким також присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Висока нагорода, якої була удостоєна область і передовики сільського господарства Хмельниччини сколихнуло трудящих Поділля на нові трудові подвиги у славу любимі радянської Батьківщини.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

Про нагородження Хмельницької області орденом Леніна за успіхи, досягнуті в справі збільшення виробництва і заготівель зерна, цукрових буряків, картоплі, м'яса, молока та інших сільськогосподарських продуктів. Указ Президії Верховної Ради СРСР 26 лют. - "Рад.Поділля", 1958, 28 лют.

БРЕЖНЕВ Л. Хмельницький обком партії тов.Лісовому Т.Г. Облвиконком тов.Починку М.І. - "Рад.Україна", 1977, 20 серп.

Поздоровлення трудящих Хмельницької обл. з успішним виконанням соц.зобов'язань по продажу хліба державі.

У ЦК КПРС, Раді Міністрів СРСР, ВЦПС і ЦК ВЛКСМ. Переможці Всесоюзного соціалістичного змагання. - "Рад.Поділля", 1977, 19 лют.

По Хмельницькій області 9 міст, районів, колгоспів.

Про присудження Державних премій Української РСР за видатні досягнення у праці по підсумках 1976 року. Постанова ЦК Компартії України і Ради Міністрів Української РСР, - "Рад.Поділля", 1977, 1 трав.

По Хмельницькій області. Мартинчук С.К. - ливарник славуцького заводу "Будферфор" ім.ХХУ з'їзду КПРС.
НАСМІЖК В.Ф., доярці колгоспу "Україна" Городецького району.

Нариси Історії Хмельницької обласної партійної організації. Львів, "Каменярь", 1972, 370 с.

Накреслення з'їзду в життя. З Пленуму обласного Комітету Компартії України. - "Рад.Поділля", 1977, 6 берез.

Про роботу бюро обкому партії по виконанні рішень ХХУ з'їзду КПРС, ХХУ з'їзду Компартії України і ХХ партійної конференції.

Курс - ефективність, якість. Пленум обласного Комітету Компартії України. - "Рад.Поділля", 1977, 10 черв.

Про хід виконання рішень ХХУ з'їзду партії і жовтневого /1976р./ Пленуму ЦК КПРС з питань підвищення ефективності промислового виробництва.

Історія міст і сіл Української РСР. Хмельницька область. К., Голов.ред.Укр. радянської енциклопедії. 1971. 705 с.

БУБНОВСЬКИЙ М.Д. Півсторіччя Радянського Поділля. Львів, "Каменярь", 1967, 68 с.

ГОНТАРУК М. Нагорода кличе до дальших успіхів. - "Рад.Поділля", 1977, 9 квіт.

Вручення області перехідного Червоного прапора ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР.

ГУМЕНЮК С., МЕШИШИН А. Хмельницька область. Путівник. Львів, "Каменярь", 1968, 192 с.

На ювілейній вахті трудящі Подільського краю. - "Рад.Поділля", 1977, 5 лют.

Змагання трьох областей Хмельницької, Вінницької і Тернопільської.

Народне господарство Хмельницької області. Статистичний збірник. К., "Статистика", 1967. 286 с. /ЦСУ УРСР. Стат.управління Хмельницької області/.

Народне господарство Хмельницької області. Статистичний збірник. К., "Статистика", 1972. 202 с./ЦСУ УРСР. Стат.управління Хмельницької області/.

Об итогах республиканского социалистического соревнования за звание - колхоз, совхоз, район высокой культуры земледелия. - "Правда Украины", 1977, 9 июня.

Звання "колгосп високої культури землеробства" присвоєно колгоспу ім.Леніна Чемеровецького району.

Соціалістичні зобов'язання трудящих Хмельницької області на 1977 рік і десяту п'ятирічку. Хмельницький, обл. управління у справах вид-в, поліграфії і книжкової торгівлі, 1977. 54 с.

Хмельниччина /фотоальбом/. - К., "Мистецтво", 1975.

Хмельницька обл.-В кн.: УРЕ, Т.15., 1964. с. 506-509; Т.17, 1965, с. 729-733.

Хмельницька область. - В кн.: Радянська енциклопедія Історія України. Т. 4, 1972, с. 425-430.

28 - 31 Т Р А В Н Я

40 РОКІВ З ЧАСУ ПЕРШОЇ ОБЛАСНОЇ
ПАРТІЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

/ 28-31 травня 1938 /.

Конференція відбулася 28-31 травня 1938 року в м. Кам'янці-Подільському. На ній було заслухано та обговорено звіт Оргбюро ЦК КП/б/У по Кам'янець-Подільській області, обрано обком партії, ревізійну комісію і делегатів на ХІУ з'їзд КП/б/У. У прийнятій конференцією постанові на звіт Оргбюро відзначалось, що партійні організації Кам'янеччини з часу утворення області під керівництвом ЦК КП/б/У провели велику роботу серед трудящих, добились значних успіхів у розвитку промисловості, піднесенні сільськогосподарства, культури, поліпшення добробуту населення. У 1937 році значно перевиконали планові завдання виробничі колективи підприємств харчової промисловості. Урожайність зернових культур в середньому по області становила 11,8 центнера з гектара, цукрових буряків 206,3 центнера з гектара. А 264 ланки зібрали по 400-1000 центнерів цукрових буряків з гектара. Колгоспи добре провели весняну сілбу 1938 року, заклали міцну основу під майбутній урожай зернових і технічних культур.

Конференція вказала на необхідність подолати відставання окремих галузей промисловості, добитися різкого підвищення врожайності зернових і технічних культур, продуктивності тваринництва, ширше розгорнути стахановський рух. Намітила заходи по піднесенню роботи радянських, профспілкових, комсомольських та інших організацій по жвавленню культурно-масової і оборонної роботи серед населення.

Велику організаційну і політичну роботу серед трудящих провела обласна партійна організація в період підготовки і проведення перших виборів до Верховної Ради СРСР. В день виборів - 12 грудня 1937 року - трудящі Поділля продемонстрували

високу політичну свідомість, монолітну згуртованість навколо Комуністичної партії. У виборах до Верховної Ради СРСР взяло участь 98,75 процента виборців. За кандидатів блоку комуністів і безпартійних віддали голоси 99,98 процента з числа тих, що голосували. Трудячі обрали до Верховної Ради СРСР кращих оперативників народу Маршала Радянського Союзу С.М.Будьонного, секретаря оргбюро ЦК КП/б/У С.А.Олексенка, голову сільради Ф.М.Глисток, капітана Червоної Армії П.Я.Навроцького, голову оргкомітету Кам'янець-Подільської області К.Ю.Нездименко. Так само активно пройшли вибори до Верховної Ради Української РСР і місцевих Рад депутатів трудящих.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

Нариси Історії Хмельницької обласної партійної організації. Львів, 1972, с. 193-199.

Історія міст і сіл Української РСР. В 26 т. Хмельницька область. К., 1971, с. 44-46.

Т Р А В Е Н Ї

210 РОКІВ З ЧАСУ НАРОДНОГО ПОВСТАННЯ
НА УКРАЇНІ ДОБИ ФЕОДАЛІЗМУ-КОЛІІВЩИНИ

/ 1768 - 1978 /.

В травні минає 210 років з часу початку одного з найбільших народних повстань на Україні - Коліївщини. Його породило нестерпне становище, що склалося всеред ні 18 ст. - тяжка панщина, свавілля й знущання панів, жорстокі утиски українського народу. Нещадна експлуатація і грабування українських селян посилювалася тяжким національно-релігійним гнітом. Польська шляхта і толицьке духовництво здійснювали політику насильницького покарання і ополчення українського народу.

Розгортанню повстання 1768 року сприяли і внутрішньополітичні обставини тодішньої шляхетської Польщі. Магнати і шляхта були незадоволені королем Станіславом Понятовським, який намагався обмежити анархію феодалів, посилити королівську владу, зміцнити державну централізацію, послабити вплив світських та церковних феодалів на політичне життя країни.

Безпосереднім приводом до збройного виступу магнатів проти короля було прийняття польським урядом закону про зрівняння в правах католиків з некатоліками. Конфедерацію тобто збройний виступ проти королівської влади очолив граф Крasiнський і пани Пулавський та Пац. Головним штабом конфедератів стало місто Борна Поділля. Значні військові сили конфедерати зосередили в районі Летишів - нового Костянтинова - Меджибожа, Бора - Зінькова-Солобоковець, Пановець та в інших місцях сучасної Хмельщини.

Діяльність конфедератів загострила національно-релігійні утиски українського народу. Польські пани і урядовці, католицькі кзєндзи і уніатські попи з допомогою війська конфедератів жорстоко розправлялися з українським населенням, що не бажало переходити в унію.

і могутньому народному русі з новою силою проявилася прагнення народу до звільнення рідної землі, до возз'єднання Правобережної України з Лівобережною в складі Росії.

На чолі повстання стали хоробрі керівники - Максим Залізняк та Іван Гонта. Від Умані по всьому Правобережжю широкою рікою розлився народний антифеодальний рух. Одне за одним визволялися від шляхетської влади і гніту села та міста України, шляхта в паніці тікала на Захід - углиб Польщі та на Лівобережжя і в Новоросійську губернію під захист царського війська та казачької старшини.

У повстанських загонах, основу яких становили пліч-о-пліч за своє краще майбутнє проти гнобителів і селяни інших національностей. У гайдамацьких загонах було чимало росіян-утікачів із гарнізонів царських військ, що стояли в Києві та на Лівобережній Україні.

Антифеодальний рух 1768 року на Україні знайшов відгук і співчуття серед польського селянства. В районі Любліна і Моговії вибухнули селянські повстання, які були складовою частиною у загальній боротьбі проти відживаючого кріпосницького ладу.

Не маючи достатніх сил для боротьби з повстанцями, наляканий урядові коло шляхетської Польщі звернулися до царського уряду з проханням кинути війська для придушення гайдамацького руху. Боячись поширення повстання на Лівобережжя, в Новоросійську губернію і на Запоріжжя, а також бажаючи повернути на свій бік польських поміщиків, уряд Катерини II дав наказ військам перейти російсько-польський кордон і придушити гайдамацький рух.

Коліївщина була жорстко придушена польською шляхтою і російським царизмом. Почалися люті розправи над учасниками повстання. Але трудовий люд не вважав себе переможеним. Гордо, з піднятою головою, йшли повстанці на жорстокі тортури і страту. Вони знали, що народ на їхньому боці, що на боротьбу піднімуться нові і нові покоління.

Незважаючи на придушення основних сил повстанців, селянський рух на Поділлі продовжувався. В одному документі від 17 грудня 1768 року про вісті з Поділля говорилося: "Бунт, як і раніше, триває".

Під час повстання і в наступні десятиріччя трудящі склали багато пісень, переказів, легенд про героїв Коліївщини. Народна творчість змальовувала їх могутніми і відважними богатырями, безмежно відданими своїй Батьківщині, своєму народові.

Сьогодні ми, радянські люди, вдячні нащадки, схиляємо голови перед пам'яттю тих, хто в ті важкі часи феодального гноблення віддав своє життя за визволення України, за краще майбутнє народу, за його щастя.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

Гайдамацький рух на Україні в ХУІІІ ст. Збірник документів. К., "Наук.думка", 1970. 657 с. Поділля - с.109, 119, 294-297, 385, 427-429.

Гуржій І.О., КУЛАКОВСЬКИЙ В.Т. Визначна подія в історії українського народу. /До 200-річчя Коліївщини/. - "Укр.Іст.журн.", 1968, № 7, с. 59-64.

КОВАЛЕНКО Л.А., НАУМЕНКО О.М. Поділля у повстанні 1768 року. - В кн.: Матеріали другої Подільської конференції. Львів, 1968, с. 7-9.

Коліївщина 1768. Матеріали ювілейної наукової сесії, присвяченої 200-річчю повстання. К., "Наук.думка". 1970, 185 с.

ЛОЛА О.П. Гайдамацький рух на Україні 20-60-х рр. ХУІІІ ст. К., "Наук.думка", 1965. 129 с. Поділля - с. 21, 22, 27, 30, 39, 42, 45, 49, 50, 52, 61, 67, 94, 115, 117.

ОЛІШНИК Л. Гайдамацький рух у ХУІІІ столітті /Про участь подільців у повстанні/. - "Рад.Поділля", 1971, 12 січ.

Коліївщина. - В кн.: Радянська енциклопедія історії України. Т.2, 1970, с. 420-421.

Коліївщина - УРЕ. Т.7, 1962, с. 5-6.

30 ЧЕРВНЯ

80 РОКІВ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИХАЙЛОВА
ФЕДОРА МИХАЙЛОВИЧА

/ 30.VI.1898 - 30.VI.1978/.

80 років з дня народження Михайлова Федора Михайловича активного учасника підпільного антифашистського руху на Хмельниччині під час Великої Вітчизняної війни.

Михайлов Федір Михайлович /30.6.1898 - 5.08.1942/ народився в с.Опочецького району Псковської області в селянській сім'ї. У 1915 році був призваний в армію, попав в Кронштат на флот. Служив на кораблі "Николаев". За революційну роботу шість місяців просидів у тюрмі. Вийшов з тюрми дякуючи лютневій революції. Був в числі групи матросів, які охороняли фінляндський вокзал в квітні 1917 року коли трудящі Петрограда зустрічали В.І.Леніна. В травні 1917 року вступив у партію більшовиків. Матроси обрали Михайлова депутатом Кронштадської Ради. Під час штурму Зимового палацу був важко поранений. Після выздоровлення попав на фронт боротьби з Юденичем. Коли відтриміли залпи громадської війни працював у Новгородському міськвиконкомі. У 1926 році закінчив І-й Ленінградський медичний Інститут. В лікарнях Іванівської і Куйбишевської областей працював хірургом. В 1940 році був головним лікарем родильного будинку Славутської лікарні. На початку Великої Вітчизняної війни став лікарем-хірургом військової частини, яка розташовувалася у районі Шепетівки. Під час боїв був контужений і потрапив в оточення. Повернувшись в Славуту і з грудня 1941 року став головним лікарем Славутської лікарні. За короткий строк йому вдалося об'єднати підпільні групи Славутського і Шепетівського районів в одну антифашистську організацію, яка налічувала близько 200 комуністів, комсомольців і позапартійних патріотів.

Створений в грудні 1941 року мікрайонний підпільний комуністичний комітет на чолі з Ф.М.Михайловим об'єднав і окерував роботу підпільних груп майже усіх північних районів Хмельниччини. Комітет розробив чітку програму дій щодо викривлення зв'язків

обличчя фашизму, залучення до підпілля нових людей, збирання зброї і боеприпасів, необхідних для боротьби з ворогом.

Велика увага приділялася роботі серед військовополонених табору, в якому тоді діяла підпільна група. Комітет організував друкування і розповсюдження серед населення листівок і звернень. Підпільники спрямували свої зусилля на розгортання диверсійної роботи, головним чином на залізницях. За дорученням комітету А.В.Одуха організував партизанський загін, який в часом перетворився у партизанське з'єднання ім. Михайлова. В липні 1942 року фашисти заарештували Михайлова і після жаклих тортур стратили. За мужність і героїзм, проявлений в боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками Михайлову у 1965 році посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

Про присвоєння звання Героя Радянського Союзу Михайлову Ф.М. - організаторові і керівникові Славутської підпільної комуністичної організації. Указ Президії Верховної Ради СРСР. - "Рад. Поділля", 1965, 9 трав.

БАЖЕНОВ-ПЕТРИЧУК А. Його подвиг житиме віки. - "Рад. Поділля", 1965, 9 трав.

ДОМАНК А., СБОЛЧІКОВ М. Подвиг доктора Михайлова. М., "Сов. Россия", 1971. 283 с.

ДОМАНК А., СБОЛЧІКОВ М. Шелетовские подпольщики. М., Политиздат, 1972. 160 с.

Про Михайлова Ф.М. с. 25, 26, 39-41, 55, 62, 63, 67, 72, 73, 92.

Д"ЯЧЕНКО П. Імені героя-лікаря. - "Сільські вісті", 1977, 20 листоп.

Пам'ятні місця в м. Славуті, пов'язані з ім'ям Ф.М. Михайлова.

КУЗІН Б. Пам'ятник у Славуті. /Ф. Михайлову/. - "Рад. Поділля", 1967, 17 листоп.

ЛЕЩЕНКО П.Я. Відважний партизан Ф.М. Михайлов. - "Укр. Іст. журн.", 1973, № 7, с. 116-118.

МАЦЕВИЧ А. Над Горинню задумані сосни. /Про Ф.М. Михайлова/. - В кн.: Працю звеличені. Вип. 2. К., 1974, с. 54-73.

ОДУХА А.З. Ради счастья других. /О Ф.М.Михайлове/. - "Правда Украины", 1965, 2 июня.

СТАСЬ А. Заграви над Поділлям. - В кн.: Стась А. Вулиця червоних троянд. К., "Дніпро", 1977, с. 386-420.
Про героїчний подвиг Ф.М.Михайлова.

СТАСЬ А. Таємниця Ардельт-Верке. Нариси. К., "Рад.письменник", 1970. 159 с.
Про Ф.М.Михайлова - с. 38-73.

Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр. В 3-х т. Т.І. К., Політвидав України, 1967. 553 с.
Про Михайлова Ф.М. - с. 320, 321, 423, 477, 514, 532.

х

х

х

Людина з легенди. До 75 річчя з дня народження Героя Радянського Союзу Ф.М.Михайлова. Пам'ятка читачеві. Хмельницький, 1973. 3 с. /Хмельницька обласна бібліотека ім.М.Островського/.

23 Л И П Н Я

60 РОКІВ З ЧАСУ АВРАТИНСЬКОГО
ПОВСТАННЯ

/23.УП.1918 - 23.УП.1978/.

Гетьманці чинили жорстокі розправи над селянами за участь у конфіскації поміщицьких маєтків. Заручившись підтримкою австро-німецьких окупантів, поміщики визначали збитки і встановлювали розміри контрибуції. У багатьох селах відновлювалася стара панщина.

У відповідь на це спалахнуло збройне повстання селян Авратинської волості Старокостянтинівського повіту. Його очолював мешканець Авратина Бугай, який повернувся з фронту і брав активну участь у боротьбі солдатів за Радянську владу. Бугай налагодив зв'язок з підпільниками Києва, Старокостянтинова і Волочиська. Якось повернувшись з Києва, він зібрав за селом на пасіці селян, колишніх фронтовиків, і розповів їм про те, що незабаром має розпочатися Всеукраїнський страйк залізничників. Він стане сигналом до загального повстання проти австро-німецьких окупантів і гетьманщини. На селянському сході прийняли рішення створити повстанський загін. Командиром обрали Бугая, а його помічником - Пшеничного. Тут же визначили командирів відділень, взводів. Через короткий час Бугай зібрав командний склад. Командири доповіли, що очолювані ними підрозділи укомплектовані, озброєні і готові до виступу.

18 липня у район Авратинської і Базалійської волостей прибув начальник Старокостянтинівської повітової варту /поліції/ Вишневський із загonom кінних вартових. З селян стали стягати контрибуцію. Вишневський встановлював обмежений строк для внесення великих сум. Це робилося для того, щоб мати підставу знущатися над населенням. Так зокрема, було в селі Ожигівцях. На селян наклали контрибуцію в сумі 600 тисяч карбованців. У визначений строк вони встигли зібрати близько 200 тисяч. Тоді Вишневський зіграв усіх мешканців села на майдані і

вишикував в одну лінію. Після чого наказав вартовим прилюдно сікти кожного п'ятого. Люди втрачали свідомість, їх відливали водою і продовжували катувати. Першого дня від побоїв померло трое, другого - ще двоє. Дії гетьманського ката викликали обурення селян Авратинської і Базалійської волостей. Це був поштовх до збройного виступу.

23 липня начальник Базалійської волосної варти Тимошук послав до Вишневського з донесенням кінного вартового Солонинка. Підрозділ Авратинського повстанського загону між селами Авратин і Гальчинцями розстріляв гетьманця. Дізнавшись про це, Тимошук разом з начальником Авратинської волосної варти Воробчуком узяв сім кінних вартових і виїхав на місце події. В Авратині гетьманці помітили, що городами кудись поспішало чотири озброєних гвинтівками селянина. Тимошук наказав їх затримати. Не встигли гетьманці кинутися навадогін, як із хат вискочило близько шістдесят озброєних повстанців. Вони відкрили по вартових вогонь, лише двом гетьманцям вдалося втекти, решта були вбиті. Вишневський, дізнавшись про загибель вартового Солонинка, відрядив двох кінних для розслідування. На підході до Авратина їх знешкодили повстанці. Недочекавшись відповіді, Вишневський вирушив із своїм загonom до Авратина. Попереду їхало п'ять вартових, за ними на невеликій віддалі - Вишневський в екіпажі, оточеному ще п'ятьма кінними вартовими, а далі - основні сили загону. Замикали колону підводи із заарештованими селянами.

Тільки-но екіпаж Вишневського з охороною в'їхав у село, як із засідки вибігли кілька сотень озброєних селян і відкрили вогонь. Друга група повстанців відсікла основні сили гетьманців. Поліцаї, що встигли в'їхати в село, були знищені. Загін, який замикав колону, втративши у бою кілька кінних вартових, відступив і помчався у Волочиськ.

26 липня окупанти послали для придушення повстання два конні загопи - один з Волочиська, другий - з Проскурова. До прибуття кіннотців повстанці перейшли на територію Кременецького повіту, відправивши на підводах своїх дружин і дітей. Коли окупанти увійшли в Авратин, вони розстріляли кожного, на кого

попала найменша підозра, а потім спалили до тла село.

У Базалії Інтервенти і гетьманці вбили колишнього голову волосного земельного комітету М.Галія, стратили найактивніших учасників конфіскації поміщицьких маєтків.

Повстанці, що уникли розправи, об'єдналися у партизанський загін, продовжували боротьбу з австро-німецькими окупантами і гетьманцями.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

Гражданская война на Украине. Сборник документов и материалов. Т.І, кн.І., К., "Наук.думка", 1967, с. 241, 307, 308.

Борьба трудящихся Волини за власть Советов /март 1917г. - декабрь 1920 г./. Сборник документов и материалов. Житомир, 1957, с. 142-144.

ГАРНОГА І. Авратинське повстання. За архівними документами. "Зоря", 1967, 22 серп.

ГУМЕНЮК С. Авратинське збройне повстання. Хроніка революційних подій на Поділлі. - "Корчагінець", 1976, 21 серп, /"Зоря Жовтнева"/.

ШАПОВАЛОВ Ф. До зброї! /Про підготовку і хід повстання в с.Авратин і Базалія/. - "Корчагінець", 1967, 17 берез.

Авратинське збройне повстання. - В кн.: Радянське енциклопедія історії України. Т.І. К., 1969. с. 14.

8 С Е Р П Н Я

90 РОКІВ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО І ПАРТІЙНОГО ДІЯЧА, АКАДЕМІКА
АН УРСР ЗАТОНСЬКОГО ВОЛОДИМИРА ПЕТРОВИЧА

/ 8.УШ.1888 - 29.УП.1938/.

Народився Затонський 8 серпня /27 липня/ 1888 року в селі Лисець Дунаєвецького району в сім'ї волосного писаря. Навчався у Кам'янець-Подільській гімназії. За участь у політичній демонстрації 1905 році був виключений з учбового закладу. Переслідування не залякали юнака. Він ще більше віддається революційній діяльності. Наприкінці 1905 року Затонський вступає в місцеву соціал-демократичну організацію і бере активну участь в її роботі.

18 річним юнаком, у 1906 році Володимир Затонський вступає на фізико-математичний факультет Київського університету. За революційну діяльність його двічі виключали з університету. Лише завдяки ліберально настроєним професорам, які помітили неабиякі здібності юнака до наукової роботи його поновили в університеті. Після закінчення цього учбового закладу він працював викладачем фізики у Київському політехнічному Інституті.

Лютнева революція стає поворотним етапом в житті Володимира Петровича. Він стає одним з керівників Київської більшовицької організації. В дні Жовтневих боїв за Владу Рад у Києві він як член ревкому очолює загальміський штаб повстання. В листопаді 1917 року Затонський обирається головою Київського Комітету РСДРП(б), а в грудні секретарем /наркомом/ освіти першого радянського уряду України. Незабаром він був призначений представником України при Раднаркомі РРФСР. В.І.Ленін високо цінував організаторські здібності, відданість В.П.Затонського справі революції, його глибокий аналітичний розум, високу культуру - кращі риси бійця партії. На І-му Всеукраїнському з'їзді Рад /березень 1918 року/ Затонського обирають Головою ЦВК. На Таганрозькій партійній нараді, /квітень 1918 року/ він був

обраний до складу Оргбюро по скликанню I-го з'їзду КП/б/У. На I-му з'їзді КП/б/У Володимир Петрович обирається до складу ЦК КП/б/У і вів роботу в Закордонному бюро ЦК по керівництву підпільними партійними організаціями України. В роки громадянської війни Затонський брав активну участь в організації збройних сил республіки. У 1919-1920 роках він член Реввійськради Південного фронту, член Всеукраїнського ревкому, голова Галицького революційного комітету.

За участь у розгромі Кронштадського контрреволюційного заклоту /1921р./ нагороджений орденом Червоного Прапора. У 1922 році Затонський очолив наркомат освіти УРСР, з 1925-1927 роками секретар ЦК КП/б/У. У 1927-1933 роках голова ЦК КП/б/У і голова РСІ УРСР одноразово заступник голови РНК республіки. На початку 1933 року партія знову посилає Затонського в наркомат освіти УРСР. Володимир Петрович обирався членом ЦК і ЦКК КП/б/У, Політбюро ЦК КП/б/У, делегатом 10-17 з'їздів ВКП/б/, на 15-16 з'їздах - членом ЦКК ВКП/б/, на 17 з'їзді кандидатом у члени ЦК ВКП/б/. Був членом Президії ЦВК СРСР і членом Президії ВУЦВК.

Життєвий шлях В.П.Затонського - взірєць для кожного комуніста, патріота Радянської Вітчизни.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

Нариси Історії Комуністичної партії України. /Вид.3 доп./ К., Політвидав УРСР, 1971. 675 с. Про В.П.Затонського - с. 187, 207, 211, 225, 234, 237, 240, 243, 249, 257, 274, 278, 290, 304, 326, 330, 339, 351, 363, 372, 395, 434, 447, 571.

Нариси Історії Хмельницької обласної партійної організації Львів, "Каменярь", 1972. 372 с.

Про В.П.Затонського - с. 14, 16, 26, 77, 89, 96, 105, 122.

БЛУЗОВ Я. Первый нарком просвещения Украины. - В кн.: Визволені Револуційей призначеніе. Штрихи к портретам. К., 1973, с. 101-111.

ВИНОКУР І. Затонський і академія. Славетні з Поділля. - "Поділля", 1969, 25 черв.

ГУМЕНЮК С. Вони з Поділля. /Про борців за Владу Рад в Поділля/.
- "Рад.Поділля", 1969, 25 черв.

ГУМЕНЮК С., МЕШИШИН А. Хмельницька область. Путівник. Львів,
"Каменяр", 1968, 189 с. Про В.П.Затонського. - с. 85, 86, 94.

ДАВЧАН С. І боець, І учений. /Про відкриття пам'ятника
В.П.Затонському в Хмельницькому/. - "Рад.Поділля", 1970, 8 груд.

ЕВТУХ М.Б. В.П.Затонський - видатний діяч народної освіти.
/До 80-річчя з дня народження/. - "Рад.школа", 1968, № 8,
с. 54-57.

ЗАМЛИНСКИЙ В., ШАТОВ А. Ленинской закладки. /К 80-летию со
дня рождения В.П.Затонского/. - "Известия", 1968, 9 авг.

Історія міст і сіл УРСР. В 27 т. Хмельницька область. К.,
Голов.ред.Укр. Радянської енциклопедії, 1971. 705 с.
Про В.П.Затонського - с. 64, 74, 91, 258, 306, 311, 323, 346.

ЛЕВИН В., МОРОВОВ В. Комуніст ленінського гарту. - "Рад.
Україна", 1968, 8 серп.

ФЕДОРОВ В.М. Народний трибун. /Про В.П.Затонського/. - "Під
прапором ленінізму", 1969, № 6, с. 45-46.

МОРОВОВ В. В.П.Затонський. - В кн.: В буремні роки. К., 1967,
с. 200-212.

МОРОВОВ В. Володимир Петрович Затонський. К., Політвидав,
1967. 241 с. з іл. /Борці за велику справу/.

Пам'ятник революціонеру-земляку /В.П.Затонському/. - "Корча-
гінєць", 1970, 8 груд.

Резвоенсовет нас бой зовет. Воспоминания. М., Воениздат, 1967,
247 с. Про Затонського В.П. - с. 212-220, 221-223, 224-228.

СЛОВОДЯН М. Вустріч з наркомом /В.П.Затонським в Орижині в
1936 р./. - "Рад.Поділля", 1974. 20 лип.

Затонський Володимир Петрович. - БСР. Изд. 3-е. Т.9. М., 1972,
с. 386-387.

Затонський Володимир Петрович. - "Радянська енциклопедія
Історії України. Т.2. К., 1970, с. 197-198.

Затонський Володимир Петрович. УРЕ. Т.5., К., 1961. с. 204.

ІІ - ІЗ В Е Р Е С Н Я

330 РОКІВ ПИЛЯВСЬКОЇ БИТВИ

/ 13.IX.1978/.

Пиливська битва за визволення українського народу від польсько-шляхетського гніту і возз'єднання України з Росією /1948 - 1956 рр./, під проводом Богдана Хмельницького - одна з переможних подій у визвольній війні.

Перемога на Жовтих Водах та під Корсунем весною 1648 року сприяла величезному піднесенню народного повстання, яке охопило всю Україну. Волиняни і подільці вступають в загони Макошима Кривоноса і в липні 1648 року під Махнівкою, П'яткою, Полонним, Старокостянтинівим розгромили війська одного з найбільших магнатів Ієремія Вишневецького.

Намагаючись знову встановити свою владу на Україні шляхетська Польща, мобілізувала величезні для того часу військові сили і кинула їх на придушення повстання українського народу. 8 вересня 1648 року польсько-шляхетська армія підступила до села Пилива. Проти неї виступила селянсько-казацька армія на чолі з Богданом Хмельницьким. Сорокатисячна шляхетська армія була чудово озброєна, в більшості складалася з кіноти, мала на озброєнні багато гармат. Крім польських воїнів і найманих солдат в армії перебувала обозна прислуга і шляхетські слуги. Вони були озброєнні і за кількістю майже в три рази перевершували основну частину армії.

Однак в польській армії не було єдиного керівництва. На чолі збройних сил, направлених проти України, були поставлені сеймом після тривалих суперечок три польських магнати: Заславський, Остророк і Конєцьпольський, які не відзначалися військовими здібностями і досвідом. До цих трьох "верховних головнокомандуючих" сейм відрядив ще 32 радники з титулом "військових комісарів".

Із невизначеними повноваженнями. Кожний з 7 воевод, 5 каштелянів і 16 старостів не бажав визнавати будь чієї влади, а свою намагався розповсюдити на всю армію. Жовнір повітових шляхетських загонів не підкорявся наказам головнокомандуючих, виконувати лише розпорядження своїх полковників. В шляхетській армії недооцінювали свого противника, силу і боездатність селянсько-казацьких військ.

Український народ за короткий строк мобілізував свої збройні сили. Було сформовано 35 козацьких полків і кілька окремих селянських загонів. Сімдесят тисяч селян і козаків, керованих Богданом Хмельницьким підійшли до Пиляви ще до приходу шляхетських військ. Селянсько-казацьке військо, очолюване Богданом Хмельницьким, моральними якостями, організацією, підбором командного складу були незрівняно сильнішим шляхетської армії, хоч і поступалась перед її озброєнням, а також кількістю і якстю кінноти. Боротьба за свою свободу і незалежність вселяла в серця повсталого народу стійкість і самовідданість. Хмельницький відомий полководець і державний діяч свого часу, користувався величезним авторитетом і владою. Загартовані в боях, збагачені бойовим досвідом полковники очолювали полки і загони. Соратники Богдана Хмельницького, досвідчені воєнноначальники Максим Кривонос, Іван Богун, Данило Нечай, Мартин Небаба, Морозенко складали ядро командного складу. Богдан Хмельницький зайняв позиції біля села Пилява на рівній місцевості, а сам разом з старшиною розташувався у Пилявській фортеці. Він укріпив табір окопами і возами в шість рядів. Табір козаків був зручний не лише для оборони, але й для успішного наступу.

Противнику, щоб зблизитися з казацьким військом необхідно було пройти по березі річки Пилява, яка розлилася від осініх дощів. Рельєф пилявських берегів був особливо непридатний для військових дій. Болотиста місцевість з великою кількістю річок і озер, перешкоджала пересуванню і зосередженню військ, влаштуванню табору і створенню земляних укріплень. Оскільки головну силу польського війська складала кіннота, то зрозуміло, що в

подібних умовах шляхетська армія не мала можливості в повній мірі використати свою перевагу.

Підступити до селянсько-казацької армії шляхетське військо могло лише через земляну греблю, яка з'єднувала обидва береги річки. Для її захисту Хмельницький послав полк під командуванням Кривоноса. 11 вересня бій за греблю тривав весь день. Ціною великих втрат шляхетським військом в кінці дня вдалося прорватися на протилежний беріг і укріпитися. Занепокоєння в шляхетському таборі викликала звістка про прохід татар на допомогу казакам. Це був невеликий загін ногайських татар, але Хмельницький з метою дезінформації противника урочисто зустрів татарський загін гарматним салютом, як велике військо.

13 вересня казаки розгорнули наступ на польський табір. Вони йшли двома загонами. Одну очолював сам Хмельницький, другу - Кривонос. Селянсько-казацькі війська штурмом оволоділи першою і другою лінією ворожих укріплень. В таборі противника почалася дезорганізація. Хмельницький продовжував наступ, з метою оточити польський табір. Польські військовонаачальники вирішили залишити табір, обоз і відступити на конях. Першими тайком від війська втекли головнокомандуючі за ними пішла кіннота. В таборі було залишено все: прапори, гармати, зброя, десятки тисяч возів з набоями, а також багато особистого майна магнатів і шляхти.

Перемога під Пилявою викликала нове піднесення визвольного руху на Україні.

У дні святкування 300 річчя возз'єднання України з Росією в центрі села Пилява встановлено гранітний монумент на честь історичної перемоги військ Богдана Хмельницького.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

Документи об освободительной войне украинского народа. 1648-1654 гг. К., "Наук.думка", 1965. 825 с. Пилява - с.42, 149, 409.

Воссоединение Украины с Россией. Документы и материалы в 3-х т. Т.2. 1648-1651гг. М., Акад.наук СССР. 1953. 583 с. Пилявцы - с. 118, 129, 130.

Історія міст і сіл Української РСР. Хмельницька область. К.,
Готов.ред.Укр. радянської енциклопедії УРСР. 1971. 705 с.
Пилива - с. 66, 516-524.

Визначні місця України. К., Держполітвидав, 1958. Пилива - с.
650-651.

ГОЛУБУЦКИЙ В.А. Освободительная война украинского народа под
руководством Хмельницкого /1648-1654 гг./. М., Госполитиздат,
1954. 159 с.
Пиливці - с. 58, 59.

ГУМЕНЮК С., МЕЩИШИН А. Хмельницька область. Путівник. Львів,
"Каменяр", 1969. 189 с.
Пилива - с. 123, 125, 126, 133.

ДЯДИЧЕНКО В., СТЕЦЮК Е. Борьба украинского народа за воссоеди-
нение Украины с Россией. М., Госполитиздат, 1954. 71 с.
Пиливці - с. 25-26.

СВАРИЧЕВСКИЙ А. "Знає Корсунь і Пилива"... - "Рад.Поділля",
1973, 27 січня.

СТЕПЕНКО О.Д. З Історії подій визвольної війни 1648-1654 рр.
на Поділлі.-В кн.: Матеріали другої Подільської конференції. Львів
1968, с. 10-12.

ТЕРЕЩУК К. Пиливська битва. - "Рад.Поділля", 1969, 6 верес.

Пиливська битва 1648. - В кн.: УРЕ, Т.II. 1963, с. 138.

Пиливська битва 1648. - В кн.: Радянська енциклопедія Історії
України. Т.3, 1971, с. 380.

І О Л И С Т О П А Д А
60 РОКІВ З ЧАСУ СТВОРЕННЯ ЛЕТИЧІВСЬКОЇ
РАДЯНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

/10.XI.1918 - 10.XI.1978/.

Важливу роль для дальшого посилення визвольної боротьби трудящих Поділля, як і всієї України, проти австро-німецьких окупантів і буржуазно-націоналістичної контрреволюції за відновлення і зміцнення Радянської влади мали рішення П-го з'їзду КП/б/У, який відбувся у жовтні 1918 року.

На початку жовтня вздовж залізниці Жмеринка-Проскурів-Волочиськ розгортають бойові дії партизанські загони. Вівсяницький під командуванням М.В.Мельника, Проскурівський - В.Бубнова, Волочиський - П.О.Сторожука, Моначинський - А.К.Сидорука і Д.А.Андрушка.

Партизанські загони Деражнянської волості Летичівського повіту очолювані Л.П.Панасюком і Д.К.Тузом в цей же час очистили більшість сіл волості від поміщиків і гетьманців. У Деражні створюється військово-революційний комітет. Головою ревкому обирають А.К.Михайлова, членами А.П.Панасюка, Д.К.Туза та інших. У містечку проголошується Радянська влада.

Одночасно з Деражнянськими партизанськими загонами, під керівництвом Летичівського підпільного ревкому, активізують бойові дії ще п'ять партизанських загонів, які протягом другої половини жовтня, початку листопада приступили до ліквідації гетьманської влади на місцях. Після того, як була звільнена значна територія, в повітовий центр прибули партизанські загони: Жмеринський на чолі з М.В.Гуминським, Марковецький - М.І.Максимчуком, Катльно-Деражнянський - Л.П.Панасюком, Женишковецький - П.Ковальчуком, Нетечинський - Л.Ф.Жуком, Ревуцький - братами М.Я. та О.Я.Ревуцькими та інші. У вечорі 10 листопада 1918 року в приміщенні колишнього з'їзду мирових судів відбувся збори

представників загонів, на яких було проголошено створення Лети-
чівської Радянської республіки. Вищою владою названо повітовий
військово-революційний комітет у складі Л.П.Панасюка /голова/,
М.Ревуцького, М.І.Максимчука, Н.Сандлера та інших. Збори зажада-
ли негайної ліквідації гетьманської влади і поміш цього земле-
володіння.

Цей невеликий, але мужній радянський острівець тримався
стійко і непохитно до початку січня 1919 року. Під час наступу
значних сил Директорії повітовий ревком прийняв рішення тимчасо-
во залишити місто, яке в березні 1919 року було визволено від
буржуазно-націоналістичної контрреволюції Червоноказахм почком
під командуванням В.М.Примакова.

Л І Т Е Р А Т У Р А:

СУПРУНЕНКО Н.И. Очерки истории гражданской войны и иностран-
ной военной интервенции на Украине в 1918-1920 гг. М., 1966.

Нариси Історії Хмельницької обласної партійної організації.
Львів, "Каменярь", 1972. 372 с.

Летичівська республіка - с. 84.

Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область, К., Голов.ред.
Укр. радянської енциклопедії УРСР. 1971. 706 с.

Летичівська республіка - с. 35, 324.

ГРИНЧУК М. За мирні ниви. До 50-річчя Радянської влади на
Україні. /Про Летичівську Радянську республіку/. - "Корчегінець",
1967, 26 листоп.

ГУМЕНЮК С.К. Боротьба трудящих Поділля з внутрішньою контррево-
люцією та Іноземною Інтервенцією в роки громадянської війни
/1918-1920 рр./. Методичні рекомендації. Хмельницький, 1975, с.10.

ОСЛІКОВСЬКА О.С. Великі події в маленькому містечку. - "Кот-
госпна правда", 1968, 28 лют.

Про партизанський і повстанський рух на Летичівщині в 1918р.

ОСЛІКОВСЬКА О. Летичівська республіка.- "Вітчизна", 1974,
№ 4, с. 119-129.

ОСЛІКОВСЬКА О. Червоні знамена над селом. - "Корчегінець",
1967, 24 берез.

25.00

